

NOVOTE U ŽALBENOM POSTUPKU²

1. Uvodne napomene

Hrvatski sabor na svojoj sjednici održanoj 15. prosinca 2008. godine okončao je postupak započet 2002. godine odlukom Vlada Republike Hrvatske koja je na svojoj sjednici održanoj u ožujku 2002. godine donijela Zaključak o pokretanju reforme prethodnog kaznenog postupka. Daljnja artikulacija i određivanje smjera ovakve reforme učinjena je u dokumentu Vlade RH „Reforma pravosuđa“ od studenog 2002. godine. Naime, na toj sjednici Hrvatski sabor je s 88 glasova „ZA“ i 33 glasa „PROTIV“ prihvatio tekst novog Zakona o kaznenom postupku. Početak primjene prihvaćenog teksta zakona selektivno je određen, a njegova cjelovita primjena započela je 1. rujna 2011. godine.

Do današnjeg dana tekst Zakona o kaznenom postupku doživio je dvije izmjene i to prvu, opsežniju, prihvaćenu na sjednici Hrvatskog sabora 30. lipnja 2009. godine i drugu, manje opsežnu, ali ne i manje značajnu, prihvaćenu na sjednici Hrvatskog sabora 1. srpnja 2011. godine.

Što je suštinski donio novi Zakon o kaznenom postupku ?

Iako je Zaključak Vlade Republike Hrvatske, što je bio početak aktivnosti na izmjeni kaznenog procesnog zakonodavstva ukazivao da će izmjena biti samo u prethodnom kaznenom postupku, ovu izmjenu nije bilo moguće provesti samo kroz izmjenu koja zadirati u jednu fazu kaznenog postupka – prethodni postupak, a da to nema svoj značajan odraz i na sve ostale faze kaznenog postupka.

---

¹ sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

² rad objavljen: Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro 2011.

Svakako, apsolutno najznačajnija izmjena koja se tiče novog procesnog zakonodavstva odnosi se na činjenicu da istragu prema odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine više ne vodi sud, već da se radi o tzv. državnoodvjetničkoj istrazi koja ne predstavlja stadij kaznenog postupka već tek kaznenog progona. Osim ove izmjene koja je značajno oslabila poziciju suda u smislu inkvizicionih načela i osnažila poziciju prvenstveno državnog odvjetnika, a time posljedično i druge stranke u kaznenom postupku – okrivljenika u smislu akuzatornih načela, uslijedile su i druge brojne izmjene zakonskog teksta koje su također bile na istom tragu. Naime, promjena u prethodnom postupku nužno je za sobom imala posljedicu promjenu i u fazi raspravljanja, gdje je također značajno ojačana pozicija stranaka, a oslabljena pozicija suda.

Što je sa žalbenim postupkom?

U tom dijelu tekstualnih izmjena dotadašnjeg teksta Zakona o kaznenom postupku³, kako je on bio sastavljen 1997. godine sa njegovih šest izmjena koja su slijedile je bilo najmanje. Međutim, može li žalbeni postupak proći bez suštinske promjene ako je takva promjena uslijedila u fazi prethodnog postupka - istrage te potom fazom u fazi rasprave? Notorno je da ne može. No međutim, za potpunije i cjelovitije sagledavanje izmjena u postupanju u žalbenom postupku nužno je sagledavati cjelinu Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine i nemoguće je ograničiti se isključivo na tekst zakona u dijelu kako on normira žalbeni postupak. No ipak krenimo redom.

2. Ograničenost prava na žalbene osnove

Pitanje prava okrivljenika na pobijanje prvostupanjske presude zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja bilo je ograničeno već odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine, s time da se ovo ograničenje odnosilo isključivo na okrivljenika koji je u očitovanju o optužbi naveo da se osjeća krivim. Takav okrivljenik nije imao pravo pobijati prvostupanjsku presudu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Ovakvo ograničenje odnosilo se i na okrivljenika koji je bio proglašen

---

³ Zakona o kaznenom postupku - Narodne novine broj 110/97.; broj 27/98.; broj 58/99.; broj 112/99; broj 58/02.; broj 143/02. i broj 115/06

krivim presudom u istrazi na temelju zajedničkog prijedloga stranaka, koja presuda suštinski u sebi sadrži pozitivno očitovanje okrivljenika o krivnji.

Međutim, što nam donose nove odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine? Naizgled radi se o sličnoj situaciji. Odredba članka 464. stavak 8. Zakona o kaznenom postupku propisuje da žalbu zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na određenu činjenicu ne može podnijeti niti stranka koja tu činjenicu nije osporavala tijekom rasprave.

Samo na prvi pogled ovakva konstatacija identična je prethodnoj konstataciji. Međutim, sagleda li se temeljitije sadržaj ovakvog teksta zakonske norme, uočljivo je da je ograničenje prava na podnošenje žalbe zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja sada znatno prošireno i na okrivljenika koji je očitujući se o optužbi naveo da se ne smatra krivim i optužbu porekao. Novota je da zakonodavac sada određuje da je i njegovo pravo na podnošenje žalbe zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja ograničeno na način da on žalbom zbog ove žalbene osnove može problematizirati ispravnost utvrđenog činjeničnog stanja samo u odnosu na one činjenice koje je izrijekom učinio spornim i tijekom same rasprave.

Što to znači?

Naime, odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine izrijekom predviđaju da je okrivljenik na pripremnom ročištu ili na raspravi prilikom prvog očitovanja o krivnji (ako pripremnog ročišta nije bilo) dužan izrijekom navesti „koji dio optužbe osporava i zašto“.

Ovakvu normu zakonodavac je ugradio u tekst Zakona u cilju ekonomičnog vođenja rasprave u kojoj bi se kontradiktorno tijekom dokaznog postupka utvrđivalo samo ono što je među strankama sporno. Prema tome, ako okrivljenik određenu odlučnu činjenicu relevantnu za dokazivanje, a time i utvrđivanje njegove krivnje za počinjenje kaznenog djela kako ga je tužitelj optužio, nije osporio na pripremnom ročištu ili pri prvom očitovanju o krivnji, u kojem trenutku ga je predsjednik vijeća dužan upitati „koji dio optužbe osporava i zašto“, on

pravo na problematiziranje ispravnosti utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na tu odlučnu činjenicu neće imati niti u žalbenom postupku. Naime, takvom okrivljeniku je isključeno pravo da pobija prvostupanjsku presudu zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja u odnosu na činjenicu koju na raspravi nije učinio spornom jer prvostupanjski sud, čije pravo na izvođenje dokaza po službenoj dužnosti je znatno ograničeno, takvu činjenicu koja strankama nije izrijekom učinjena spornom uopće nije bio dužan izvođenjem dokaza utvrđivati. Za takvu činjenicu koju stranke izrijekom ne osporavaju zakonodavac presumira da je nesporna pa i ne nalaže obavezu sudu da ju dokazima tijekom rasprave utvrđuje. Ako sud nije imao obavezu izvoditi dokaze u odnosu na takvu činjenicu, logično niti u žalbi nezadovoljna stranka ne može tvrditi da je prvostupanjski sud pogriješio pogrešno u tome dijelu utvrdivši činjenično stanje.

2.1. Daljnje ograničenje koje nalazimo prepoznat ćemo u ograničenom pravu okrivljenika da pobija zbog pojedinih žalbenih osnova prvostupanjsku presudu koja je donesena na temelju sporazuma stranaka.

Kako sam ranije istakao, takvo ograničenje postojalo je i prema odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine, međutim ono se odnosilo samo na žalbenu osnovu pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Odredba članka 468. stavak 9. Zakona o kaznenom postupku ograničenje prava na korištenje pojedinih žalbenih osnova u žalbi protiv prvostupanjske presude donesene na temelju sporazuma stranaka normira propisujući zbog kojih žalbenih osnova se žalba uopće može podnijeti. Tako ova norma određuje da se ova presuda može žalbom pobijati samo zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka i zbog povrede kaznenog zakona.

Iz ovakvog teksta norme vidljivo je da je zakonodavac isključio pravo strankama pobijati ovakvu presudu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ali jednako tako i zbog odluke o odluke o kaznenim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima kaznenog postupka, imovinskopравnim zahtjevima te zbog odluke o objavi presude u sredstvima javnog priopćavanja.

Ovakav stav zakonodavca je logičan obzirom da se radi o presudi gdje su se stranke sporazumjele i u pogledu krivnje i u pogledu sankcije.

Ova norma iz žalbenog postupka, međutim, ima značajan odraz i na ispravno tumačenje odredbe članka 361. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku, koja norma u prvostupanjskom postupku predviđa da vijeće neće prihvatiti sporazum stranaka u pogledu krivnje i kazne „ako s obzirom na okolnosti njegovo prihvaćanje nije u skladu s odmjeravanjem kazne propisanim zakonom ili sporazum inače nije zakonit“.

Ovakva rečenična konstrukcija čl. 361. st. 3. Zakona o kaznenom postupku otvorila je dvojbe da li prvostupanjski sud može ne prihvatiti sporazum stranaka u pogledu kaznenopravne sankcije ukoliko smatra da kazna o kojoj su se državni odvjetnik i okrivljenik sporazumjeli nije u skladu s sudskim poimanjem procesa individualizacije kazne, bilo da kaznu smatraju prestrogom ili preblagom.

Kako je odluka prvostupanjskog suda ona koja se propituje pred drugostupanjskim sudom, u situaciji kada članak 468. stavak 9. Zakona o kaznenom postupku izrijekom isključuje pravo stranaka da žalbom problematiziraju odluku o vrsti i visini kazne o kojoj su se dogovorile, a prvostupanjski sud je takvu kaznu u okviru sporazuma prihvatio, očigledno proizlazi da i prvostupanjski sud u tom dijelu može propitivati ispravnost utvrđene kazne samo u dijelu da li se ona kreće u okviru zakonskih granica propisane kazne za pojedino kazneno djelo, ne upuštajući se u ocjenjivanje individualizacije kazne u smislu utvrđenih olakotnih i otegotnih okolnosti. Naime, u presudi koja je donesena na temelju sporazuma stranaka o krivnji i kazni sud uopće nije utvrđivao odlučne činjenice važne za proces individualizacije kazne, pa prema tome i ne može postavljati pitanje niti u prvostupanjskom postupku na način kako je to propisano i za drugostupanjski postupak da li je kazna o kojoj su se stranke međusobno dogovorile primjerena procesu individualizacije kazne. Jedino pravo ne prihvaćanja sporazuma stranaka o krivnji i kazni koje se tiče suda, a u pogledu kazne o kojoj su se stranke sporazumjele, odnosi se na dio utvrđenja da li je kazna o kojoj su se stranke dogovorile u okvirima zakonom propisane kazne ili ne.

Iako zakonodavac nije naznačio posebna ograničenja u odnosu na članak 478. Zakona o kaznenom postupku, a u pogledu odlučivanja drugostupanjskog suda povodom žalbe na presudu doneseno na temelju sporazuma stranaka, ispravnim tumačenjem odredbe članka 468. stavak 9. Zakona o kaznenom postupku, ovu normu valja nužno tumačiti na način da u situaciji kada je podnesena žalba u korist optuženika zbog dopuštene žalbene osnove - povrede kaznenog zakona, takva žalba u sebi ne sadrži žalbu i zbog odluke o kaznenoj sankciji, kako to predviđa odredba članka 478. Zakona o kaznenom postupku. Ovo stoga što je ova žalbena osnova izrijekom nije navedena kao dopuštena u odnosu na presude donesene na temelju sporazuma stranaka odredbom članka 468. stavak 9. Zakona o kaznenom postupku.

3. Bitne povrede odredaba kaznenog postupka

U katalogu bitnih povreda odredaba kaznenog postupka Zakon o kaznenom postupku iz 2008. godine zakonodavac nije donio značajnije promjene u odnosu na odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine.

I nadalje je zadržana struktura članka podijeljena kroz tri stavka, gdje se u stavku 1. nalaze takozvane apsolutno bitne povrede odredaba kaznenog postupka, u stavku 2. utvrđenje da se presuda ne može temeljiti na nezakonitom dokazu i u stavku 3. takozvane relativno bitne povrede odredaba kaznenog postupka.

3.1. Bitne povrede na koje drugostupanjski sud pazi po službenoj dužnosti

U odnosu na nabrojene bitne povrede odredaba kaznenog postupka u članku 468. stavak 1. točka 1. do 11. zakonodavac je i nadalje zadržao strukturu da na pojedine od ovih povreda drugostupanjski sud u žalbenom postupku pazi po službenoj dužnosti, a na pojedine od njih tek ukoliko ih je stranka izrijekom u žalbi istaknula.

U tome dijelu uočavamo razliku u odnosu na dosadašnji tekst Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine, u tome što povreda naznačena u članku 468. stavak 1. točka 8. ZKP („ako je na raspravi optuženik koji se na ispitivanju o osnovanosti optužbe očitovao da se u

odnosu na sve ili pojedine točke optužbe ne smatra krivim bez zahtjeva u smislu članka 416. stavak 5. ovog Zakona ispitan prije završetka dokaznog postupka“) ista povreda više ne spada u kategoriju tzv. apsolutno bitnih povreda odredaba kaznenog postupka na koje bi drugostupanjski sud pazio po službenoj dužnosti. Ova povreda prema odredbama Zakona o kaznenom postupku postaje relevantna tek ukoliko ju je stranka posebno istakla. Ukoliko ona nije istaknuta, drugostupanjski sud ju može samo konstatirati, ali bez bilo kakvih posljedica u odnosu na samu pobijanu prvostupanjsku presudu.

3.2. Bitna povreda odredaba kaznenog postupak iz čl. 468. st. 1. toč. 2. ZKP

Također važno je uočiti da je zakonodavac i nadalje zadržao kao bitnu povredu odredaba kaznenog postupka utvrđenje da je na raspravi sudjelovao sudac ili sudac porotnik koji se morao izuzeti (članak 468. stavak 1. točka 2. ZKP). I ranije ova povreda bila je relevantna tek ukoliko bi ju stranka posebno isticala u žalbenom postupku i sud na ovu povredu nije pazio po službenoj dužnosti. Međutim, u odnosu na ovu povredu Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine u čl. 380 izrijekom je bilo propisano da se žalitelj na nju može pozvati u žalbi „samo ako tu povredu nije mogao iznijeti u tijeku glavne rasprave, ili je iznio, ali ju prvostupanjski sud nije uzeo u obzir“.

Međutim, prema recentnoj sudskoj praksi Europskog suda za zaštitu ljudskih prava, a jednako tako i prema posljednjim odlukama Ustavnog suda Republike Hrvatske, primijenjeno je šire tumačenje odredbe članka 468. stavak 1. točka 2. Zakona o kaznenom postupku, te je pravo na isticanje ove povrede priznato i onim okrivljenicima koji se tijekom rasprave uopće nisu pozivali na ovu povredu i koji nisu problematizirali pitanje sastava suda na početku rasprave u trenutku kada prvostupanjski sud obznanjuje sastav vijeća i kada stranke imaju pravo staviti prigovor na taj sastav.

Prihvaćajući ovakvu sudsku praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske, te Europskog suda za zaštitu ljudskih prava i oživotvorujući načelo prava na pravično suđenje u posljednjim izmjenama Zakona o kaznenom postupku zakonodavac je izbrisao odredbu članka 477. Zakona o kaznenom postupku, gdje je bilo predviđeno da se žalitelj na povredu odredbe

članka 468. stavak 1. točka 2. može pozvati samo ako je tu povredu iznosio tijekom rasprave, a sud ju nije uzeo u obzir, odnosno ako mu nije bilo omogućeno da iznese takvu povredu.

Nakon posljednjih izmjena odredaba Zakona o kaznenom postupku pitanje bitne povrede odredaba kaznenog postupka koja se tiče sudjelovanja suca ili suca porotnika koji se morao izuzeti, tada ulazi u kategoriju bitnih povreda odredaba kaznenog postupka koju stranke mogu isticati u svojoj žalbi neovisno o tome da li je ovo pitanje stranka problematizirala tijekom same rasprave.

3.3. Nezakoniti dokazi kao bitna povreda odredaba kaznenog postupka

Iako je odredba članka 468. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku identična ranijem tekstu ove norme i propisuje da bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji ako se presuda temelji na nezakonitom dokazu, obzirom na drugačije strukturiranu odredbu članka 10. Zakona o kaznenom postupku, koja određuje kada se dokaz smatra nezakonitim, u žalbenom postupku postavlja se pitanje opsega i prava ocjenjivanja da li se radi o nezakonitom dokazu ili ne ocjenjujući na drugi način ovo pitanje nego li je to činjeno do sada.

Naime, odredba članka 10. u stavku 3. Zakona o kaznenom postupku propisuje tzv. načelo pretežitog interesa u odnosu na ocjenu radi li se o zakonitom dokazu, određujući da se „ne smatraju nezakonitim dokazima dokazi pribavljeni povredom prava i sloboda propisanih Ustavom, zakonom ili međunarodnim pravom zajamčenih prava obrane, prava na dostojanstvo, ugled i čast, te prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života ako se radi o radnjama za koju je prema kaznenom zakonu isključena protupravnost odnosno ako se radi o postupku za teške oblike kaznenih djela za koje se provodi redovit postupak, kod kojih je povreda prava s obzirom na jakost i narav bitno manja u odnosu na težinu kaznenog djela“.

Upravo ova posljednja odrednica daje pravo prvostupanjskom sudu da u odnosu na dokaze za koje smatra da su pribavljeni „povredom Ustavom, zakonom ili međunarodnim pravom zajamčenih prava obrane, prava na dostojanstvo, ugled i čast, te prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života“ odredi da se neće radi o nezakonitom dokazu ako

se radi o postupku za teške oblike kaznenih djela, gdje bi prvostupanjski sud utvrdio da je povreda prava s obzirom na jakost i narav bitno manja u odnosu na težinu kaznenog djela.

Postavlja se pitanje, a pogotovo obzirom da drugostupanjski sud u odnosu na pitanje utemeljenja presude na nezakonitom dokazu pazi i po službenoj dužnosti, može li, i ako može, na koji način drugostupanjski sud u žalbenom postupku drugačije vrednovati pitanje pretežitog interesa što je relevantno za ocjenu radi li se o zakonitom ili nezakonitom dokazu.

Smatram, a kako se radi o ocjeni radi li se o zakonitim ili nezakonitom dokazu, što predstavlja utvrđenje sudbene vlasti, da to pravo propitivanja pretežitog interesa pripada kako prvostupanjskom sudu tako i drugostupanjskom sudu kada ispituje odluku u žalbenom postupku, bilo da je ova žalbena osnova posebno istaknuta, bilo da propitivanje je li presuda utemeljena na nezakonitom dokazu vrši po službenoj dužnosti. Naime, i drugostupanjski sud ovlašten je *ex iudicio* propitivati pitanje pretežitog interesa, a u svjetlu utvrđivanja hoće li određeni dokaz smatrati zakonitim u smislu članka 10. stavak 3. točka 2. Zakona o kaznenom postupku.

4. Relativno bitne povrede odredaba zakona o kaznenom postupku

U strukturi teksta čl. 468. Zakona o kaznenom postupku stavak 3. ovoga članka govori o tzv. relativno bitnim povredama odredaba kaznenog postupka i ZKP iz 2008. godine nije napravio nikakvu promjenu u odnosu na tekst kakav je bio u ZKP iz 1997. godine. I nadalje je zakonodavac propisao da se bitnom povredom odredaba kaznenog postupka smatra ona povreda koju sud učini u pripremi rasprave ili u tijeku rasprave, odnosno pri donošenju presude, ukoliko nije primijenjena ili je nepravilno primijenjena koja odredba Zakona o kaznenom postupku, ili ako je došlo do povrede prava obrane, uz dodatni bitan uvjet, da je takva učinjena povreda utjecala ili mogla utjecati na presudu.

Iščitavanjem ove norme moglo bi se zaključiti kako u odnosu na relativno bitnih povreda odredaba kaznenog postupka nema nikakvih izmjena prema dosadašnjem tekstu ZKP iz 1997. godine.

I to je doista i točno. Međutim, upravo u ovom dijelu valja cjelovitije i potpunije sagledavati sve ostale norme Zakona o kaznenom postupku kako su one propisane, pa prema tome i sve moguće situacije gdje je sud u pripremi rasprave ili u tijeku rasprave ili pri donošenju presude ne primijeni ili nepravilno primijeni koju odredbu Zakona o kaznenom postupku, a to je utjecalo, ili što je još važnije, tek moglo utjecati na presudu. Prema tome, kako postoji čitav niz novota koje se tiču tijeka pripreme rasprave i samog tijeka vođenja rasprave, to je značajno proširen i opseg mogućih povreda koje bi obrana mogla problematizirati s aspekta tzv. relativno bitne povrede odredaba kaznenog postupka.

4.1. Dokazi po službenoj dužnosti

Možda najveću novotu u tome dijelu predstavljaju odredba Zakona o kaznenom postupku koje ograničavaju pravo suda na izvođenje dokaza po službenoj dužnosti. Odredba članka 419. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku propisuje da sud može izvoditi dokaze po službenoj dužnosti bez prijedloga stranaka ili ako su stranke od takvog dokaza odustale samo ako sud smatra da ti dokazi upućuju na postojanje razloga isključenja protupravnosti ili krivnje ili na činjenicu o kojoj ovisi odluka o kaznenopravnim sankcijama.

Ovakva dikcija članka 419. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku određuje da sud po službenoj dužnosti ne smije izvesti ni jedan dokaz na kojem bi kasnije utvrđivao krivnju optuženika, odnosno koji bi u tom smislu bio na štetu optuženika.

Prema tome, izvede li sud nekih dokaz po službenoj dužnosti, bez da ga je predložio državni odvjetnik i zatim takvim dokazom obrazloži u presudi svoje utvrđenje koje je na štetu optuženika (izuzev u pogledu odluke o kazni), on je povrijedio odredbu članka 419. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku tijekom same rasprave i na takvoj pogrešnoj primjeni zakona utemeljio svoja utvrđenja na štetu optuženika i time jasno ostvario tzv. bitnu povredu odredaba kaznenog postupka koja je imala utjecaja na samo presuđenje iz čl. 468. st. 3. Zakona o kaznenom postupku.

Točno je da drugostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti na ovu povredu, no neće proći dugo vremena kad će i obrana prepoznati ovu situaciju i jasno u žalbama ukazivati na povredu odredbe članka 419. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku.

4.2. Unakrsno ispitivanje svjedoka i vještaka

Daljnja odredba koja vrlo strogo određuje postupanje suda tijekom rasprave je odredba članka 420. Zakona o kaznenom postupku, gdje je normiran način kako se provodi ispitivanje svjedoka i vještaka uz preciznu naznaku da u okvirima glavnog ispitivanja svjedok ili vještak biva ispitivan od strane koja ga je pozvala i to samo na okolnosti zbog kojih je pozvan da svjedoči. Nakon toga slijedi faza unakrsnog ispitivanja, gdje pitanja postavlja protivna stranka, ali ova pitanja se ograničavaju i odnose samo na okolnosti o kojima je svjedok ili vještak iskazivao tijekom glavnog ispitivanja, a predsjednik vijeća tek iznimno može dopustiti pitanja o okolnostima o kojima svjedok ili vještak nije iskazivao tijekom glavnog ispitivanja ako su te okolnosti usko povezane s okolnostima iznesenim tijekom glavnog ispitivanja ili ako su usmjerene na utvrđivanje vjerodostojnosti samog svjedoka.

Već u ovoj fazi unakrsnog ispitivanja nije teško zamisliti da sud ne zabrani ispitivanje i postavljanje pitanja koje izlazi izvan ovako jasno određenih okvira, a da nakon toga prvostupanjski sud na spoznajama utemeljenim na takvom ispitivanju, koje je sud suprotno zakonu dopustio u okvirima unakrsnog ispitivanja utemelji svoju presudu. Učini li prvostupanjski sud ovaj propust (dopuštanje nedopuštenih pitanja i odgovora svjedoka ili vještaka koji izlaze iz okvira glavnog, unakrsnog i dopunskog ispitivanja) ponovno će počiniti bitnu povredu odredaba kaznenog postupka koja ili je utjecala ili je mogla utjecati na samu presudu iz čl. 468. st. 3. Zakona o kaznenom postupku, zbog čega nezadovoljna stranka može žalbom problematizirati pitanje opstojnosti tako donesene prvostupanjske presude.

Nije teško zamisliti situaciju tijekom rasprave gdje, kako suci tako i same stranke u postupku, opterećene ranijim tekstom Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine i pravom na ispitivanje svjedoka i vještaka bez ograničenja, mogu postavljati pitanja svjedoku ili vještaku koji izlazi izvan okvira njegovog ispitivanja kako je ono predviđeno za glavno, odnosno unakrsno ili dodatno ispitivanje. U takvim situacijama ukoliko prvostupanjski sud

nije reagirao i zabranio takva pitanja te kasnije na tako utemeljenim spoznajama utemelji svoju presudu, kako je ranije istaknuto, on krši odredbu članka 420. Zakona o kaznenom postupku i povreda, odnosno nepravilna primjena ove norme evidentno može utjecati ili je utjecala na donošenje presude, zbog čega se žalbom takva presuda može uspješno i kvalitetno pobijati pozivom na odredbu članka 468. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku.

4.3. Odbijanje dokaznih prijedloga

Pitanje ispravne ili neispravne primjene odredaba Zakona o kaznenom postupku tijekom rasprave može biti žalbom problematizirano i u smislu ispravnosti tumačenja i primjene odredbe članka 421. stavak 2. točka 1. Zakona o kaznenom postupku, koja norma propisuje slučajeve kada je vijeće obavezno odbiti izvođenje dokaza ako se radi o dokazu „za koji su stranke znale do potvrđivanja optužnice ili okončanja pripremnog ročišta, ali ih bez opravdanog razloga nisu predložile“.

Ovu normu nužno treba povezati s obavezama stranaka kako ih one imaju na sjednici optužnog vijeća, odnosno pripremnom ročištu, i u tome dijelu valja procjenjivati da li se radi o dokazima koje su stranke znale u to vrijeme, te jesu li ih neopravdano prešutjele.

Kada govorimo o obvezama stranaka u fazi postupanja pred optužnim vijećem koje potvrđuje optužnicu valja uočiti da je volja zakonodavca bila da u toj fazi državni odvjetnik obavezno na razotkrije sve dokaza i to kako one na kojima temelji optužnicu tako i dokaza na kojima ne temelji optužbu, a njima raspolaže, a na njima ne temelji optužbu tj. on ih ne namjerava izvoditi tijekom rasprave. Obaveza okrivljenika u toj fazi kaznenog postupka je samo ukazati na njegovu namjeru da se brani alibijem, odnosno namjeru da se brani neubrojivošću. Kada govorimo o obavezi naznake namjere da se brani neubrojivošću pritom je zakonodavac mislio na problematiziranje pitanja ubrojivosti u potpunosti tj. potpuno isključenje ubrojivosti okrivljenika, što bi dovelo do drugog tipa postupka, a ne do problematiziranja pitanja smanjene ubrojivosti, što bi bilo od odraza eventualno za proces individualizacije kazne.

Nasuprot tome, u trenutku očitovanja okrivljenika o krivnji, bilo da je to u fazi pripremnog ročišta ili prve rasprave ukoliko tog pripremnog ročišta nije bilo, postoji obaveza okrivljenika da sudu predoči dokaze koje on namjerava izvoditi tijekom rasprave. Ova obaveza nije eksplicite propisana, no međutim kada je zakonodavac propisao obavezu okrivljeniku da se očituje u slučaju osporavanja optužbe o tome koji dio optužbe osporava i zašto, pri tome se mislilo da razložna obrana zna argumente zbog čega osporava određenu optužbu, pa da prema tome raspolaže i s određenom količinom dokaza kojima će osporiti optužbu. Upravo zbog toga odredba članka 421. stavak 2. točka 1. Zakona o kaznenom postupku kao obligatorno govori o odbijanju vijeća izvođenja dokaza ako su stranke za dokaze znale do potvrđivanja optužnice ili okončanja pripremnog ročišta, ali ih bez opravdanog razloga nisu predložile.

I u tom dijelu stranke će moći žalbom uspješno problematizirati ispravnost donesene prvostupanjske presude u smislu postojanja ili nepostojanja tzv. relativno bitne povrede odredaba kaznenog postupka ako bi sud svoju presudu utemeljio na dokazu za koji protivna strana tvrdi da ga njemu suprotstavljena strana nije iznijela u vrijeme kad je bila obavezna iznijeti ga, a sud je unatoč tome prihvatio izvođenje takvog dokaza i zatim na njemu utemeljio svoju presudu.

4.4. Dokazi koje se odnose na ranije spolno ponašanje žrtve i njene seksualne sklonosti

U svjetlu tzv. relativno bitne povrede odredaba kaznenog postupka u žalbenom postupku moguće je predvidjeti problematiziranje i odredbe članka 422. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku koja propisuje da se u postupku ne mogu upotrijebiti kao dokazi činjenice koje se odnose na ranije spolno ponašanje žrtve i njene seksualne sklonosti.

I do sada, iako bez izričitog zakonskog uporišta, prvostupanjski sudovi su pazili na zaštitu digniteta žrtve u odnosu na utvrđivanje njenog spolnog ponašanja odnosno seksualnih sklonosti, a osobito kod kaznenih djela protiv spolne slobode i ćudoređa.

Odredba članka 422. izrijekom isključuje upotrebu dokaza u odnosu na činjenice koje se odnose na ranije spolno ponašanje žrtve ili seksualne sklonosti. Međutim nije teško zamisliti kaznene postupke za kaznena djela protiv života i tijela gdje je moguće relevantno pitanje seksualne sklonosti kako okrivljenika tako i žrtve, a jednako tako i pitanje ranijeg spolnog ponašanja žrtve koje je prethodilo određenom krimenu zbog čega se vodi kazneni postupak. Odredba čl. 422. st. 1. Zakona o kaznenom postupku izrijekom isključuje pravo na izvođenje dokaza u odnosu na ove činjenice, a iznimno dopušta dokazivati samo da sperma i drugi materijalni tragovi i ozljede opisani u medicinskoj dokumentaciji potječu od druge osobe, a ne od optuženika. Povrijedi li sud ovu odredbu, ponovno otvara mogućnost kvalitetnog pobijanja njegove presude u smislu postojanja bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 468. st. 3. Zakona o kaznenom postupku.

4.5. Dopuštenost dokaza nakon obrana optuženika na kraju dokaznog postupka

Također u ovom trenutku nužno je osvrnuti se i na moguće probleme koji postoje u vezi odredbe članka 440. Zakona o kaznenom postupku, a koji mogu rezultirati tzv. relativno bitnom povredom odredaba kaznenog postupka.

Odredba članka 440. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku izrijekom određuje da stranke ne mogu predložiti dokaze za dopunu dokaznog postupka nakon ispitivanja optuženika koji je porekao optužbu, dakle koji je ispitan na kraju dokaznog postupka, ako su za postojanje tih dokaza znali do trenutka ispitivanja optuženika.

Ova norma djeluje vrlo razložno u smislu oživotvorenja zahtjeva da prvostupanjski sud pred sobom ima odgovorne stranke koje moraju i same doprinijeti ekspeditivnom vođenju kaznenog postupka jasnim prethodnim utvrđenjima što je između stranaka sporno, a što nije sporno.

Međutim, kako je kod Zakon o kaznenom postupku, sukladno međunarodnom pravu i dalje zadržano pravo okrivljenika da ne iznosi svoju obranu, pa čak da se ne očituje o samoj optužbi, u kojem slučaju se presumira da on osporava optužbu, lako je zamisliti situaciju da

optuženik na kraju dokaznog postupka iznoseći svoju obranu koja je istovremeno i izvor saznanja o činjenicama, iznese takve činjenice za koje postoji potreba provjere takvih navoda.

Ako se radi o navodima koji su novi za tužitelja, tada je tužitelju dopušteno da predlaže izvođenje novih dokaza za koje nije znao do trenutka ispitivanja optuženika, a koji su potrebni radi provjere navoda obrane. U tom dijelu ne bi bilo ozbiljnijih problema u smislu primjene odredbe čl. 440. Zakona o kaznenom postupku.

Međutim, ukoliko optuženik predloži izvođenje određenih dokaza nakon što je ispitan na kraju dokaznog postupka, a radi potvrde njegovih tvrdnji koje je iznio u samoj obrani, ozbiljno se postavlja pitanje smije li sud prihvatiti izvođenje takvih dokaza i hoće li ako prihvatiti izvođenje tih dokaza povrijediti odredbu čl. 440. st. 1. Zakona o kaznenom postupku i dovesti do njene pogrešne primjene obzirom da je okrivljenik notorno od početka postupka znao ono što iznosi u obrani. Utemelji li sud presudu na takvom novom dokazu obrane koji je predložen, a zatim i izveden po obrani nakon što je optuženik iznio svoju obranu na kraju dokaznog postupka, Pitanje je hoće li i tada biti ostvarena bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz čl. 468. st. 3. Zakona o kaznenom postupku koja bi dovela do ukidanja prvostupanjske presude.

5. Relativna vezanost za pravnu ocjenu kaznenog djela kako ga je odredio tužitelj

Dosadašnje odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine izrijekom su određivale da sud nije vezan za pravnu ocjenu kaznenog djela kako ga je odredio tužitelj, već da postoji vezanost suda isključivo za činjenični supstrat kaznenog djela kako ga je tužitelj opisao u činjeničnom opisu. Ovakva odrednica značila je da je ovlast suda da tijekom suđenja smije izmijeniti pravnu oznaku kaznenog djela i to kako u korist optuženika tako i na teret optuženika. O ovom pravu jasno je govorila odredba članka 312. ZKP/97 koja je propisivala da „ako se u tijeku glavne rasprave pred vijećem sastavljenim od jednog suca i dva suca porotnika odnosno dva suca i tri suca porotnika pokaže da činjenice na kojima se temelji optužba upućuju na kazneno djelo za čije je suđenje nadležno vijeće sastavljeno od dva suca i

tri suca porotnika, odnosno tri suca i četiri suca porotnika, dopunit će se vijeće i glavna rasprava će početi iznova.“

Znači sud je bio ovlašten sam procjenjivati da li se radi o težem kaznenom djelu nego li je djelo kako ga je označio državni odvjetnik.

Međutim, pogledamo li odredbu članka 449. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku, u njoj je i nadalje sadržana odredba koja kaže da sud nije vezan za prijedlog tužitelja o pravnoj ocjeni kaznenog djela, ali je u ovoj odredbi sadržan i dodatak koji govori o tome da optuženik ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo teže od onoga koje mu je optužbom stavljeno na teret.

6. Rok za podnošenje žalbe protiv prvostupanje presude

Zakonodavac je zadržao rokove za podnošenje žalbe protiv prvostupanje presude na način da je taj rok osam dana u skraćenom postupku, dakle u svim postupcima pred općinskim sudom, odnosno petnaest dana u redovitom postupku, dakle u svim postupcima koji se vode pred županijskim sudom.

Međutim, zakonodavac je u ograničenom opsegu predvidio mogućnost produljenja ovog roka. Ovo produljenje moguće je samo u odnosu na presude donesene za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od najmanje petnaest godina i to pod uvjetom da se radi o posebno složenim predmetima, te da sama stranka ili branitelj zatraži produljenje roka za podnošenje žalbe, s time da ovo traženje mora biti izrečeno odmah nakon objave prvostupanje presude. Nakon ovako izrečenog traženja odluku o produljenju roka za podnošenje žalbe donosi predsjednik vijeća, s time da ova odluka mora biti donesena u formi rješenja. Protiv takvog rješenja nije dopuštena posebna žalba, pa se postavlja pitanje da li to rješenje mora sadržavati i svoj pisani opravak sa obrazloženjem ili je dostatno upisati ga u zapisnik o proglašenju presude na način kako se to radi sa rješenjima kojima se upravlja postupkom. Nalazim da bi bilo dovoljno ovakvu odluku predsjednika vijeća upisati u zapisnik o proglašenju presude, na kome zapisniku bi bilo upisano i traženje stranke.

Međutim, moguće je postaviti pitanje da li na takav način postupiti i u situacijama kada predsjednik vijeća ne dopusti produljenje roka za podnošenje žalbe. Nalazim da i u kod takve odluke predsjednika vijeća, kao žalba protiv takvog rješenja nije dopuštena, dostatno je upisati odluku predsjednika vijeća u zapisnik o proglašenju presude.

U svakom slučaju važno je uočiti da predsjednik vijeća u odnosu na presude donesene za predmete za koje je propisana kazna zatvora od najmanje petnaest godina, te on prihvaća ocjenu stranaka da se radi o posebno složenim predmetima, na traženje stranke ili branitelja, koje traženje mora biti izjavljeno odmah nakon objave prvostupanjske presude, svojim rješenjem može produljiti rok za žalbu za daljnjih petnaest dana u odnosu na onih zakonom izvorno propisanih petnaest dana.

7. Postupanje drugostupanjskog suda

Odredba članka 475. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku propisuje da sjednica vijeća počinje izvješćem suca izvjestitelja o stanju stvari. U drugoj rečenici, međutim, zakonodavac dodaje odredbu da stranka koja je prisutna sjednici izlaže u vremenu koje za to odredi predsjednik vijeća najvažnije dijelove žalbe, odnosno odgovora na žalbu. Ova odredba predstavlja značajnu novotu u odnosu na dosadašnji tekst odredaba Zakona o kaznenom postupku koji je predviđao tek da stranka koja je zatražila obavijest o održavanju drugostupanjske sjednice vijeća i nazočna je sjednici ima pravo dati dodatna pojašnjenja svojih navoda koje je navela u žalbi ili odgovoru na žalbu

Struktura članka 475. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku jasnim govori o tome da će sudac izvjestitelj u situaciji kada na drugostupanjskoj sjednici nema stranaka u okviru izvješća o stanju stvari izložiti kako pobijanu presudu, tako i sadržaj podnesenih žalbi. Međutim, iz druge rečenice koja govori ne o pravu već obavezi stranke koja je nazočna sjednici, vidljivo je da ta stranka više nije nazočna sjednici samo da bi dala potrebna razjašnjenja svoga pismena – žalbe ili odgovora na žalbu, već upravo zbog toga da ona sama izloži žalbu (u cijelosti ili dijelove koje smatra značajnim) koju je osobno podnijela ili odgovor na žalbu koji je sama stranka podnijela.

Naravno da ovu odredbu nužno treba povezati i s odredbom članka 475. stavak 2. i 3. Zakona o kaznenom postupku koja govori o obavještanju stranke koja je to zahtijevala o terminu održavanja sjednice drugostupanjskog vijeća, ali jednako tako i o tome da će u situaciji ako je optuženik u istražnom zatvoru ili na izdržavanju kazne i ima branitelja, njegovo prisustvo drugostupanjskoj sjednici vijeća biti osigurano samo ako predsjednik vijeća ili vijeća smatra da je to svrhovito.

Poveže li se ova odredba s drugom rečenicom članka 475. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku da stranka nazočna sjednici izlaže najvažnije dijelove žalbe ili odgovora na žalbu, postavlja se kao otvoreno pitanje da li je sud žalbu ili odgovor na žalbu koji je osobno pisao optuženik koji se nalazi u istražnom zatvoru ili izdržavanju kazne sada i zatražio je obavijest o održavanju drugostupanjske sjednice vijeća obavezan osigurati njegovo pravo da sam na sjednici vijeća izloži najvažnije dijelove žalbe odnosno odgovora na žalbu. Odgovor na ovo pitanje zasigurno će u budućnosti pružiti kako sudska praksa tako i praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske.

8. Žalba protiv drugostupanjske presude

Pogledamo li strukturu odredbe članka 490. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku vidljivo je da je pravo na žalbu protiv drugostupanjske presude odredbom Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine ograničeno u odnosu na opseg kada je ta žalba protiv drugostupanjske presude bila dopuštena prema odredbama ZKP/1997.

Novi Zakon o kaznenom postupku zadržao je pravo na žalbu protiv drugostupanjske presude u situacijama ako je drugostupanjski sud izrekao kaznu dugotrajnog zatvora ili je potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je izrečena takva kazna, odnosno ako je drugostupanjski sud preinačio prvostupanjsku presudu kojom je optuženik oslobođen od optužbe i izrekao presudu kojom se optuženika proglašava krivim.

Prema tome, više ne postoji mogućnost da drugostupanjski sud održi raspravu i da na temelju drugačije utvrđenog činjeničnog stanja preinači prvostupanjsku presudu, u kojoj situaciji je protiv takve presude bila dopuštena žalba pred trećestupanjskim sudom.

Prema tome, mogućnost odlučivanja u trećem stupnju sada je ograničena samo na ove dvije izrijekom propisane situacije, kako ih označava odredba članka 490. stavak 1. u točki 1. i 2. Zakona o kaznenom postupku.

9. Žalba protiv rješenja

Pogledamo li strukturu normi koje govore o žalbi protiv rješenja, najznačajniju novotu uočavamo u ograničenom opsegu prava na propitivanje po službenoj dužnosti prvostupanjskog rješenja koje se pobija žalbom.

Dok su odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 1997. propisivale da će drugostupanjski sud ispitujući povodom žalbe prvostupanjsko rješenje po službenoj dužnosti dužan paziti je li rješenje doneseno od stvarno nadležnog suda, odnosno je li ga donijelo ovlašteno tijelo, te je li rješenjem povrijeđen kazneni zakon na štetu optuženika, odnosno postoji li povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 367. stavak 1. točka 11. ZKP, odredbe Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine značajno ograničavaju opseg propitivanja pobijanog rješenja po službenoj dužnosti povodom podnesene žalbe.

Naime, drugostupanjski sud u smislu odredbe članka 494. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku ispitujući povodom žalbe prvostupanjsko rješenje po službenoj dužnosti pazi jedino na to (1) je li rješenje donijelo ovlašteno tijelo i (2) je li povrijeđen kazneni zakon na štetu okrivljenika. Sve ostale okolnosti i povrede koje bi uočio prvostupanjski sud, a koje nisu istaknute u žalbi, drugostupanjski sud više nema pravo niti mogućnost sankcionirati ili otklanjati.

9.1. Posebno o pravu na žalbu kod odluka o nezakonitim dokazima pred optužnim vijećem

Odredba članka 491. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku propisuje da stranke imaju pravo na žalbu protiv rješenja koje je donio državni odvjetnik, sudac istrage ili drugih rješenja prvostupanjskog suda uvijek osim kada u zakonu izrijekom nije propisano da žalba

nije dopuštena. Stavak 2. istog članka propisuje da protiv rješenja vijeća donesenih prije i u tijeku istrage, te u postupku ispitivanja optužnice nije dopuštena žalba ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Značajno je uočiti na koji način zakonodavac regulira pitanje odluka vijeća u postupku ispitivanja optužnice, dakle pred optužnim vijećem, a u vezi ocjene zakonitosti dokaza.

Vrlo često od pitanja radi li se o zakonitom ili nezakonitom dokazu ovisna je odluka suda – optužnog vijeća hoće li potvrditi optužnicu ili ne, pa prema tome hoće li uopće biti kaznenog postupka ili ne. Odredba članka 350. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku propisuje da okrivljenik i branitelj, ako su prisutni, mogu upozoriti na dokaze koji idu u korist okrivljenika, na propuste u istrazi, ali jednako tako i na nezakonite dokaze. Odredba članka 351. stavak 1. Zakona o kaznenom postupku propisuje da će optužno vijeće utvrdi li da se u spisu predmeta nalaze dokazi za koje smatra da su nezakoniti, donijeti rješenje o izdvajanju iz spisa predmeta takvih dokaza. Zakonodavac je u ovoj normi izrijekom predvidio dopuštenost žalba protiv rješenja kojim se određeni dokazi izdvajaju iz spisa predmeta kao nezakoniti.

Međutim, što je u situaciji kada sud – optužno vijeće odbije prijedlog stranke da izdvoji iz spisa predmeta određen dokaz kao nezakonit? Prema izričitom tekstu članka 491. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku, protiv takvog rješenja koje je donijelo vijeće u postupku ispitivanja optužnice, kako zakonodavac žalbu izrijekom nije dopustio, žalba bi bila nedopuštena.

To bi značilo da stranka nema pravo na drugostupanjsko propitivanje ispravnosti odluke optužnog vijeća koje je odbilo izdvojiti određeni dokaz povodom njegovog prijedloga kao nezakonit, a od čega moguće ovisi i sama činjenica potvrđivanja optužnice, dakle započinjanja kaznenog postupka.

Suprotno ovakvoj izričitoj normi zakona, Vrhovni sud Republike Hrvatske svojom odlukom od 28. rujna 2010. broj I Kž-Us 113/10 meritorno je odlučivao o žalbi okrivljenika

na rješenje koje je donijelo optužno vijeće odbijajući njegov prijedlog za izdvajanje određenih dokaza kao nezakonitih.

Ovakvom svojom odlukom Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je stav da bi žalba, suprotno gramatičkom tumačenju i izričaju zakona bila dopuštena i u situaciji kada optužno vijeće izrijekom odbije izdvojiti određeni dokaz kao nezakonit. Pri tome Vrhovni sud Republike Hrvatske očito polazi od potrebe da proširenim opsegom prava na žalbu i okrivljeniku, čiji prijedlog za izdvajanje dokaza kao nezakonitog je odlukom optužnog vijeća odbijen, sukladno sudskoj praksi Europskog suda za zaštitu ljudskih prava i osnaži načelo prava na pravično suđenje. Naime, vrlo često od ispravnosti takve odluke optužnog vijeća ovisiti će i da li će optužnica biti potvrđena, pa samim tim i da li će uopće biti kaznenog postupka ili ne, a što je značajno za prava okrivljenika.

Izložena materija predstavlja tek kratki presjek izmjena u žalbenom postupku prema odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine. Ponovno bih istakao da tekstualnih izmjena u ovom dijelu nema tako puno kao što je to u ostalim dijelovima Zakona. Međutim, ima li se u vidu da se u žalbenom postupku rezimiraju i provjeravaju ispravnosti primjene svih normi koje su tome prethodile, prvenstveno kroz aspekt tzv. relativno bitnih povreda odredaba kaznenog postupka, nalazim da će drugostupanjski sud vrlo brzo, nakon kvalitetno educiranih stranaka u postupku i njihovih kvalitetnih žalbi biti u mogućnosti propitivati ispravnost primjene normi u punom opsegu kako su one propisane odredbama Zakona o kaznenom postupku. Ograničenje u ovom dijelu postojati će samo u odnosu na propitivanje žalbe protiv rješenja po službenoj dužnosti, što je znatno suženo.

Nalazim da cjelokupna ova izmjena u žalbenom postupku znatnoj mjeri zahtijeva promjenu načina razmišljanja drugostupanjskih sudaca, što će predstavljati možda najveći problem u radu sudbene vlasti.

Zaključio bih ovaj tekst poznatom i vrlo često citiranom izrekom da sucima u poplavi izmjena zakonskih tekstova nije problem naučiti novu strukturu i novi tekst zakona, ali da je vrlo teško zaboraviti ono što su usvojili raniji kao staro i po čemu su do sada radili.